

De practische beteekenis van de relativiteit der onrechtmatige daad

I.

„In 1930 voorspelde ik al in N. J. B. blz. 9 deze tautologie-verzanding der normenleer, mits juist toegepast” schrijft Mr. A. WOLFSBERGEN in W. P. N. R. 3655, kennelijk bedoelende, dat die voorspelling bewaarheid is geworden. Dat ik het* met deze uitspraak niet eens ben, zal hieronder blijken. Niettemin is zij mij welkom als motto, omdat zij reeds dadelijk het vermoeden wekt, dat het met die relativiteitsleer zonderling is gesteld. Dat een opvatting, die de Hooge Raad eenmaal omhelsd had, door zoo velen en zoo fel bestreden is als deze leer, is reeds niet alledaagsch maar komt tenslotte meer voor. Wanneer echter aan dezelfde leer wordt verweten zoowel dat zij uit de lucht is gegrepen als dat zij niets nieuws zegt, zoowel dat zij verwerpelijke als dat zij in het geheel geen consequenties medebrengt, dan dringt de vraag zich toch wel op, of niet eenig misverstand in het spel is.

Ik meen, dat dit laatste inderdaad het geval is. Ik meen, dat de relativiteitsleer, waarover wij als over een bekende grootheid spreken en oordeelen, dit in werkelijkheid nog lang niet in vollen omvang is en dat haar aanvaarding door den Hoogen Raad, zooals bij schijnbaar beslissende wendingen in onze wetenschap zoo dikwijls het geval is, niet minder nieuwe vragen heeft doen rijzen dan zij oude beantwoordde. Scherp komt dit uit, wanneer men, zooals wij hieronder zullen moeten doen, de arresten, waarin de relativiteitsleer is toegepast, stuk voor stuk nagaat. Bijna elk blijkt dan eigen problemen te beantwoorden en nieuw op te werpen.

Het schijnt niet moeilijk de leer van de relativiteit der onrechtmatige daad te omschrijven. Zij behelst, dat de schade ver-

oorzaakt door een daad, die strijdt met een norm van het recht, alleen vergoed wordt, als het belang waarin die schade is geleden juist in die norm bescherming vond. Het klinkt niet voor ieder overtuigend — dat heeft de felle oppositie tegen deze leer wel bewezen — maar het schijnt althans duidelijk. Behalve mogelijke onzekerheid over de vraag, welke belangen een bepaalde norm beschermt, schijnt niets aan een bijna mechanische toepassing der formule in den weg te staan.

Evenwel, dit is slechts schijn. In werkelijkheid blijft omtrent de praktische draagwijdte der leer nog groote onzekerheid over, die voortvloeit uit de omstandigheid, dat in ons recht de onrechtmatigheid van een daad ook door het ongeschreven recht bepaald kan worden. Ik doel hier nog niet in de eerste plaats op de moeilijkheid, dat men bij het ongeschreven recht kan aarzelen om van „door bepaalde normen beschermde belangen” te spreken. Dit bezwaar, dat uitvoerig door SMITS ¹ is ontwikkeld, zou, indien juist, tot een andere formule in plaats van of naast die van den Hoogen Raad leiden, maar op zich zelf nog niet tot sterk afwijkende praktische resultaten. Ik hoop daarop nog terug te komen. De beteekenis echter van het ongeschreven recht voor de relativiteitsleer, waarop ik in de eerste plaats wil wijzen, is een geheel andere en wel de volgende: De onbeschreven onrechtmatige daad heeft de strekking elk gebied onder haar heerschappij te brengen, dat vrijkomt doordat men het terrein van de beschrevene inperkt. Zij doet zich voor zoo dikwijls maar schade is toegebracht, waarvan het toebrengen onbehoorlijk, onmaatschappelijk, onvoorzichtig was. Dat het gedrag, waardoor die schade is aangericht, ook reeds door de wet verboden was, maar dan ter voorkoming van heel andere schade, doet daaraan niet af. Eenzelfde gedrag wordt dan eenvoudig veroordeeld door twee, misschien zelfs door meer normen, geschrevene en ongeschrevene, een mogelijkheid, die ook onder de heerschappij der relativiteitsleer nimmer is geloofwaardig ², zij het misschien soms vergeten. De vraag is enkel: moet men niet verder gaan?

¹ Iets over de vraag der relativiteit van de onrechtmatigheid bij onrechtmatige daad in verband met de door den Hoogen Raad onderscheiden onrechtmatigheidsvormen, W. P. N. R. nos. 3586/7, 3589/91 (1938).

² De twee promotors dier leer VAN GELEIN VITRINGA en TELDERS hebben haar uitdrukkelijk erkend. Zie eerstgenoemde in R. M. 1919, blz. 35—37 en laatstgenoemde in W. P. N. R. 3126.

Is niet de omstandigheid, dat een handeling door het geschreven recht is verboden, een reden om *des te eerder* aan te nemen, dat diezelfde handeling ook door het ongeschreven recht, maar dan ter wille van geheel andere belangen, wordt gewraakt? Dat is de vraag, die zich opdringt, waar ruime onrechtmatigheidsopvatting en relativiteitsleer naast elkander gelden, en die de praktische beteekenis van deze laatste leer voor een goed deel bepaalt.

Nemen wij een voorbeeld. Een fabrikant, die de eigenaardigheden van ons volk kent, weet zijn producten aantrekkelijker te maken dan die van zijn concurrenten door er een loterij aan te verbinden, waartoe hij de wettelijk vereischte toestemming niet eens vraagt, wel wetend dat die toch geweigerd zou worden. Is dit een onrechtmatige daad jegens de concurrenten, die daardoor hun afzet ten voordeele van den zijnen zien dalen? Eén ding is zeker: de Loterijwet is niet gemaakt om hun belangen te beschermen. Ook kan men natuurlijk, zolang men op de basis van het geldende recht wil redeneeren, niet eenvoudig zeggen: „een concurrentie, die geschiedt met door de wet verboden middelen, is daardoor vanzelf tevens een onbehoorlijke, onmaatschappelijke, dus volgens de leer van 1919 onrechtmatige concurrentie”. Dan toch zou men de relativiteitsleer, die men met de mond belijdt, naar den geest verwerpen. Wel echter heeft men de keus tusschen twee andere antwoorden. Het eene zegt: „Als op Uw wijze van concurreeren niets anders valt aan te merken dan dat zij in strijd komt met een norm, die niet ter wille van Uw concurrenten is geschreven, dan kan dat concurreeren daardoor alleen niet onbehoorlijk worden”. Het andere let niet alleen op de zuiver normatieve qualificatie van des concurrents gedrag als strijdig met de wet, maar ook op de feitelijke parallelverschijnselen dier qualificatie; zij zegt: „Dat het middel waarmee gij concurreert bij de wet verboden is, zal Uw concurrenten of tenminste juist de besten onder hen ervan weerhouden gelijke middelen daartegenover te stellen en daarom is Uw wijze van concurreeren unfair, dus strijdig met de zorgvuldigheid, die in het maatschappelijk verkeer betaamt.”

Het is duidelijk dat van de keus tusschen deze antwoorden de beoordeeling afhangt van een groep van gevallen, waarvan het aannemelijk is, dat zij veelvuldig in werkelijkheid zullen

voorkomen. Velen zijn er voor wie de mogelijkheid en de verleiding bestaan om in den concurrentiestrijd zich een voorsprong te verzekeren door overtreding van Winkelsluitingswet of Arbeidswet, Veiligheidswet of Loterijwet, Wet Autovervoer Personen of Vestigingswet Kleinbedrijf en hoeveel andere wettelijke regelingen meer. Natuurlijk, die wetten hebben hun strafsanctie en zeker bewijst het feit, dat zij niettemin overtreden worden, nog niet, dat die sancties hebben gefaald. Toch is het duidelijk, dat voor den concurrent, die wellicht tengevolge van zulk een overtreding door groote schade getroffen of bedreigd wordt, vergoeding dier schade, of nog beter een verbod in kort geding om haar toe te brengen, wel van heel veel belang kan zijn. Overigens bedenke men, dat deze concurrentiegevallen slechts een voorbeeld, zij het misschien het voornaamste voorbeeld, opleveren van het belang, dat gemoeid kan zijn met het antwoord op de vraag: in hoeverre kan uit de beschreven onrechtmatigheid-met-het-oog-op-het-eene-belang de onbeschrevene met het oog op het andere voortvloeien?

Het ligt voor de hand, dit antwoord in de eerste plaats te zoeken in de rechtspraak van den Hoogen Raad, die, zooal niet deze vraag, dan toch allicht vergelijkbare vragen heeft beantwoord. Laten wij daartoe allereerst die arresten de revue passeeren, die als toepassingen der relativiteitsleer kunnen gelden. Naar ik hoop zal langs den schijnbaar overbekenden weg, dien wij daartoe hebben te volgen, zich genoeg nieuws voordoen om den lezer te boeien.

De rij opent dan met het onteigeningsarrest van 25 Mei 1928, N. J. 1928, blz. 1688. De eischer in dit geval had schade geleden doordat zijn eigendom vrij langen tijd ter onteigening aangewezen was geweest en uiteindelijk niet onteigend was geworden, terwijl het inmiddels aan de destijds algemeene waardedaling ten prooi was gevallen. De Staat had namelijk tenslotte slechts gedagvaard tot onteigening van een zeer klein deel van het aangewezen en was in die vordering dan nog niet-ontvankelijk verklaard, omdat de rechtbank het Koninklijk Besluit van aanwijzing ongeldig achtte op grond dat te voren de plannen van het werk waarvoor onteigend werd niet in voldoende uitgewerkten staat ter visie waren gelegd. Voor het geringe stuk land,

waarom het tenslotte ging, vond de Staat een geheele nieuwe ont-eigeningsprocedure blijkbaar niet de moeite waard. De eischer zoekt nu de onrechtmatigheid van het gedrag van den Staat in 1^e het lichtvaardig aanwijzen van veel meer land dan noodig was, 2^e het ongeldig aanwijzen tengevolge van een vormverzuim. Het eerste bezwaar werd in de feitelijke instanties geëcarteerd, over het tweede overwoog de Hooge Raad :

„Dat toch de strekking van art. 12 der Onteigeningswet niet is om den eigenaar te beschermen tegen nadeelen, die mochten voortvloeien uit de aanwijzing van zijn goed ter onteigening, doch de bij dat artikel voorgeschreven ter inzagelegging slechts is een van de waarborgen, waarmede de wet de uitoefening van het recht tot onteigening heeft omkleed, teneinde den eigenaar te beschermen tegen ongerechtvaardigde ontzetting uit zijn eigendom, wat medebrengt dat de werking van het voorschrift zich beperkt tot die bescherming, zoodat niet naleving daarvan geen ander rechtsgevolg kan hebben dan dat nu aan den eigenaar zijn goed niet kan worden ontnomen.”

Eén ding moet men bij de beoordeeling van dit geval voor-opstellen : aanwijzing ter onteigening, waarop geen onteigening volgt, is op zichzelf geen onrechtmatige daad¹. Wellicht zou zij dat zijn, als de aanwijzing lichtvaardig geschied was, zooals in dit geval de eischer beweerde maar niet kon aantoonen. Had nu de Staat na een geldige aanwijzing van de onteigening afgezien, dan zou precies dezelfde schade zijn ingetreden als thans, nu de Staat dit deed na eerst wegens de ongeldigheid der aanwijzing zijn eisch te hebben zien afwijzen. Ook was het niet zoo gelegen, dat de aanwijzing door het vormverzuim gemakkelijker of zelfs eerst mogelijk werd. Alle verband, zelfs dat van *conditio sine qua non*, ontbrak dus tusschen de schade en de vormfout, die niet is weg te denken zonder dat tevens de onrechtmatigheid van het optreden van den Staat vervalt. De gedachte, dat door die fout tevens de geheele ont-eigeningsprocedure in strijd zou komen met de betamelijke zorgvuldigheid zal dan ook niet licht bij iemand opkomen. Voor wat ons interesseert is de motiveering van het arrest slechts in zooverre wellicht van belang, dat men uit de omstandigheid, dat de Hooge Raad hier en wel voor het eerst de relativiteitsleer te hulp riep, mag afleiden, dat zijn be-

¹ Vgl. Hof Amsterdam, 27 Juni 1935, N. J. 1936 No. 729.

doeling niet geweest is om alleen in zulke extreme gevallen als dit vergoedingsplicht uit te sluiten. Tot dat beperkte doel zou meer dan één eenvoudiger motiveering meer voor de hand hebben gelegen dan een theorie van zoo onoverzienbare consequenties als de relativiteitsleer is.

Te volgen pleegt in de reeks : het arrest Intercueros-Twentsche Bank (28 Februari 1929, N. J. 1929, blz. 905), dat naar mijn meening voor de relativiteitsleer van geen enkel belang is. Waarop hier de actie in wezen strandde was eenvoudig het gedeeltelijk in het duister blijven van het verloop van zaken en het daardoor niet vast komen te staan van het causaal verband tusschen de (slechts voor een gedeelte vast staande) onrechtmatige daden en de schade. Enkel de formuleering van het cassatiemiddel gaf den Hoogen Raad gelegenheid om aan zijn nieuwe leer te herinneren met woorden, die in abstracto voor de beslissing van de zaak niet noodig zouden zijn geweest.

Des te sensationeeler was het derde¹ arrest, dat betreffende het brandstichtingsgeval van het echtpaar Vonk (24 Januari 1930, N. J. 1930, blz. 299), sensationeeler in meer dan één opzicht. Geen zwaarder vuurproef had aan de jonge relativiteitsleer kunnen worden opgelegd dan dit arrest met zijn resultaat zoo schreeuwend onbillijk, dat zelfs de Hooge Raad, wiens gewoonte dat toch waarlijk niet is, het noodig acht te overwegen, dat de bedenkelijke gevolgen van zijn opvatting „bijna altijd” door de werking van art. 284 K. worden verholpen. Daar komt bij dat de relativiteitsleer zeker niet ondubbelzinnig tot het bereikte resultaat schijnt te dwingen. De vrouw had door haar brandstichting ongetwijfeld een der tegen dat feit of tegen zaakbeschadiging in het algemeen gerichte strafbepalingen overtreden. Zij was daarvoor zelfs gestraft; ter zake van welk feit,

¹ Een in tijd vroeger liggend arrest had een interessante bijdrage tot de relativiteitsleer kunnen worden, als niet het feitelijk vastgestelde dat had belet. Ik bedoel dat betreffende een notaris die werd aangesproken door iemand, die beweerde dat haar een erfenis was ontgaan door een verkeerd advies van den notaris aan den erflater (H. R. 27 December 1929, N. J. 1930, blz. 482). Het Hof had beslist dat dit geen onrechtmatige daad tegen de eischeres kon opleveren maar dat bovendien niet vaststond, dat de erflater haar bij een juist advies wel zou hebben bevoordeeld. De laatste grond was afdoende. Dat tot den eersten de relativiteitsleer niet dwingt, kan men zien aan het uitvoerige en interessante betoog van den Advocaat-Generaal VAN LIER.

leert het arrest ons niet. Wat is nu natuurlijker dan de redeneering, dat deze voorschriften berusten op de gedachte, dat alle beschadiging of vernietiging van goederen noodwendig iemands belang treft, al kan men van te voren niet altijd weten, wie het risico draagt, en dat zij dus strekken ter bescherming van het belang van ieder, die dat tenslotte zal blijken te zijn? Nog meer is er waardoor het arrest reacties van ons rechtsgevoel opwekt. Als eerste van de „relativiteitsarresten” ziet het de mogelijkheid onder het oog, dat een daad twee verschillende normen zou kunnen schenden, en wel een geschreven en een ongeschreven, en ook hier weer suggereert het allerongelukkigste consequenties. De brandstichting zou behalve tegen den man ook tegen den verzekeraar een onrechtmatige daad geweest kunnen zijn, aldus de H. R., maar alleen dan, wanneer de bedoeling zou zijn geweest deze te benadeelen. Die bedoeling wordt dan bovendien nog even verder gelijk gesteld met opzet, terwijl toch dit laatste begrip onbetwistbaar ruimer is, immers ook zekerheidsbewustzijn en zelfs voorwaardelijke opzet omvat. Hier schijnt het een oogenblik, alsof door de geheele ruime onrechtmatigheidsleer een streep is gehaald. „Hoe nu, — is men geneigd uit te roepen — beperkt de beroemde „zorgvuldigheid die in het maatschappelijk verkeer betaamt” zich daartoe dat het ongeoorloofd is schade voor een ander als doel van zijn handelen te beoogen?” Leest men enkel de overweging, waarvan wij hier spreken, dan zou het zoo kunnen schijnen. Dat het niet zoo is, wordt echter buiten twijfel gesteld door meer dan één later arrest, waarbij culpoos toebrengen van nadeel als inbreuk op de betamelijke zorgvuldigheid is beschouwd.¹

Naar mijn meening is er slechts één uitlegging van het arrest, die men bij den Hoogen Raad veronderstellen mag. Het is die, waarbij de nadruk komt te liggen op meer naar voren in het arrest voorkomende overwegingen, die spreken van het contractueel op zich nemen van risico, waardoor de aansprakelijkheid van dengene, die eventueel het risico verwezenlijkt, volgens den H. R. niet verzwaard zou mogen worden. De redeneering wordt

¹ Duidelijke voorbeelden zijn de arresten van 5 Mei 1933, N. J. 1933, blz. 875 (de ondeugdelijke meerboei), 6 April 1933, N. J. 1933, blz. 881 (in omloop brengen van een ondeugdelijk laschapparaat) en 13 December 1935, N. J. 1936, No. 350 (schade tengevolge van vakactie).

dan dus deze : daargelaten de vraag, wanneer men in het algemeen voor aan zijn medemenschen toegebrachte schade aansprakelijk is, is men dat jegens dengene, die vrijwillig het risico van die schade heeft overgenomen, alleen indien men diens schade heeft beoogd. Dit is een standpunt, dat niet ieder juist, maar ook niemand onredelijk zal achten. Slechts kan men vragen, of het onvermijdelijk was deze leer aan een zoo afschrikwekkend exempel als het hier berechte geval te demonstreeren. Was er geen reden den strijd met de jegens den verzekeraar betamende zorgvuldigheid, die in het algemeen alleen verbiedt diens schade opzettelijk na te streven, in casu daarin gelegen te achten, dat de schuldige (die in algeheele gemeenschap van goederen gehuwd was) begrijpen moest, op kosten van den verzekeraar aan alle schade die zij zichzelf berokkende te ontkomen ? Was hier met name geen strijd met de goede zeden ?

Hoe dit zij, aldus opgevat heeft het arrest voor het vaststellen van de draagwijdte der relativiteitsleer niet de beteekenis, die men er eerst aan zou willen toeschrijven. Voor zoover het meer doet dan het beginsel der relativiteit stellen, voor zoover het den inhoud van dit beginsel nader bepaalt, heeft het uitsluitend betrekking op schade van een verzekeraar.

In het geheel geen bijdrage tot ons onderzoek levert het arrest van 19 Juni 1931, N. J. 1931, blz. 1303. Nu het — gelukkig — eenmaal besliste, dat de Wet Openbare Vervoermiddelen ook rechtstreeks het belang van den ondernemer die vergunning heeft beschermt, om niet onder de concurrentie der wilde diensten te lijden, kan het natuurlijk geen licht verschaffen over de vraag, in hoeverre het strijden van gedaagdes exploitatie met die wet wellicht ook dan nog zijn concurrentie tot een onrechtmatige zou hebben gestempeld, indien de wet eens een andere strekking had gehad dan belangen als die van eischer te beschermen.

Zeër interessant, al lost het zeker niet ons probleem met één slag op, is daarentegen het arrest van 24 Mei 1935, N. J. 1935, blz. 1497, betreffende den hulpkeurmeester van Cuyk, die niet in het genot zijner wedde kon treden, doordat de Burgemeester — achteraf ten onrechte — zijn benoeming ongeldig achtte en hem daarom niet wilde beëdigen. Daarover dat schadevergoeding hier billijk was, zal men wel niet veel hebben getwijfeld. Moeilijker was het haar grondslag te construeeren. Bij het stellen van het

voorschrift, dat de hulpkeurmeester door den burgemeester beëdigd moet worden, zal den gemeentelijken wetgever wel niet anders hebben voor oogen gestaan dan de wensch, dat de functionaris beëdigd zou zijn, en de keuze van den burgemeester als de meest aangewezen autoriteit om deze formaliteit te verrichten. Dat er tegen gewaakt diende te worden, dat de burgemeester die opdracht zou gebruiken om zich een hem niet toekomend veto tegen de benoeming aan te matigen, zal wel niemand hebben voorzien. Zonder meer zeggen, dat het belang van den keurmeester door het voorschrift beschermd werd, ging dus moeilijk. Was hier nu niet een overheidsdaad in het geding geweest, dan zou men in dit sprekende geval zeker wel een beginsel van ongeschreven recht hebben kunnen formuleeren, dat des burgemeesters *détournement de pouvoir* wraakte. Thans echter vereenigden de relativiteitsleer en 's Hoogen Raads leer (althans zooals die toen was) betreffende de aansprakelijkheid van de overheid zich tot een schier ondoordringbare hindernis.¹

Sinds het „Strooppot-arrest” van 29 Juni 1928, W. 11468, N. J. 1928, blz. 1138 immers geldt, of gold tenminste ten tijde van het Cuyksche geval, dat de zorgvuldigheid, welke in het maatschappelijk verkeer betaamt ten aanzien van eens anders persoon of goed, niet geëischt wordt van de overheid, waar deze niet op voet van gelijkheid aan het maatschappelijk verkeer deelneemt, iets wat de niet-beëdigende burgemeester ongetwijfeld niet deed. Natuurlijk was het geenszins de strekking van de met het „Strooppotarrest” ingeluide jurisprudentie om gevallen als het Cuyksche ongemoeid te laten; die strekking was veeleer het overheidsbeleid aan het oordeel van den burgerlijken rechter te onttrekken. Om dat laatste doel te bereiken echter had de Hooge Raad nu eenmaal een geschikt aanknoopingspunt meenen te vinden in de door hem in 1919 uit het bekende wetsontwerp overgenomen formule van „de zorgvuldigheid die in het maatschappelijk verkeer betaamt”.² Hadden de

¹ Men heeft hier een dier gevallen waarin de kans van slagen der actie zou zijn verhoogd door uit 1403 in plaats van 1401 te ageeren, de groep, waarop VAN OVEN de aandacht heeft gevestigd (W. P. N. R. 3658—61).

² Niet onbelangwekkend zou het zijn te zien, hoe de Hooge Raad zou oordeelen over handelingen der overheid in strijd met de goede zeden. In casu kwam een oplossing in die richting waarschijnlijk reeds daarom niet in aanmerking, omdat de Burgemeester subjectief te goeder trouw de benoeming voor ongeldig hield.

makers van dat ontwerp een andere formule gebruikt of had de Hooge Raad die van het ontwerp niet overgenomen, dan zou hij allicht ook de beperking der overheidsaansprakelijkheid hebben gekleed in andere woorden, die dan misschien in het Cuyksche geval veroordeeling van de gemeente minder zouden hebben bemoeilijkt.

Het is bekend, hoe de Hooge Raad de hindernis heeft genomen :

„dat deze rechtsplicht (n.l. om te beëdigen, L.) den burgemeester wel is waar niet in de eerste plaats in het belang van den benoemde is opgelegd ; dat deze echter naar de geldende regeling, gelijk ook het Hof vaststelt, alvorens beëdigd te zijn, het ambt, waartoe hij is benoemd, niet kan aanvaarden en niet kan treden in het genot van de voordeelen daaraan voor hem verbonden ; dat daarom de weigering van den Burgemeester om Van Lent te beëdigen deze rechtstreeks in zijn belang trof ; dat onder die omstandigheden ook dit belang bescherming vindt in het wettelijk voorschrift, dat den Burgemeester verplicht om Van Lent te beëdigen, zoodat de weigering van den Burgemeester om dien plicht te vervullen, ook tegenover Van Lent een onrechtmatige daad in den zin van art. 1401 is ;”

Het is niet meer dan natuurlijk, dat MEIJERS in zijn noot onder het arrest de vraag gesteld heeft, of de Hooge Raad met deze overweging niet zijn „relativiteitsleer” heeft opgegeven ; immers, dat men om de vordering wegens onrechtmatige daad te kunnen instellen „rechtstreeks in zijn belang getroffen” moet zijn, zou ook geheel afgezien van het vereischte verband tusschen schade en overtreden norm eenvoudig uit het vereischte causale verband volgen. Dat het verlaten der relativiteitsleer zijn bedoeling niet was, heeft de Hooge Raad echter wel afdoende bewezen, toen hij bij zijn arrest van 11 Maart 1937, N. J. 1937, N°. 899 die leer weder in volle kracht toepaste en wel op de voor die toepassing bijzonder moeilijk vatbare materie van het ongeschreven recht. Men zal de beslissende overweging van het Cuyksche arrest dan ook wel moeten opvatten in dien meer beperkten, eveneens door MEIJERS geopperden, zin, dat een belang ook reeds als door een bepaalde norm beschermd geldt, wanneer met overtreding der norm krenking van het belang onafscheidelijk is verbonden. Dit laatste zou dan met het „recht-

streeks treffen van het belang" bedoeld zijn.¹ Ook aldus opgevat echter blijft de redeneering van den Hoogen Raad de sporen dragen van de moeite, die het gekost moet hebben om een botsing met de vroegere formules te vermijden. Logisch verband toch bestaat niet tusschen de vragen, of een norm een bepaald belang wil beschermen en die, of inbreuk op dat belang met schending der norm onvermijdelijk gepaard gaat. Het blijft theoretisch volkomen denkbaar, dat de wetgever, die immers om der wille van een ander belang de norm schiep, tegen krenking van het getroffen belang niet het minste bezwaar had.² Ik geloof daarom, dat men aan den gedachtengang van den Hoogen Raad alleen recht doet wedervaren, wanneer men in aanmerking neemt, dat het verband tusschen onrechtmatige daad en schade in dit geval van zeer bijzonderen aard was, namelijk een rechtsverband: door de niet-beëdiging werd uitbetaling aan den keurmeester van zijn salaris juridiek onmogelijk. Dit is in meer dan één opzicht van belang. In de eerste plaats is aan dit verband een innigheid eigen, die aan een causaal verband in den gewonen, feitelijken zin nimmer toekomt. Een gevolg moge nog zoo zeer als onvermijdelijk, onafscheidbaar aan een bepaald gedrag gebonden gelden, theoretisch blijft toch altijd nog de mogelijkheid open van een onverwacht beletsel voor zijn intreden. Het rechtsgevolg daarentegen kan aan het rechtsfeit zonder eenig voorbehoud verbonden zijn. Zoo in dit geval het uitblijven van salaris aan het niet afnemen van de eed. Dit is echter nog slechts een vooral theoretisch verschil; belangrijker is dit: het ligt voor de hand, dat op deze wijze toegebrachte schade van het standpunt der rechtsorde op bijzondere wijze wordt beoordeeld. Wanneer schade het feitelijk gevolg is van een gedrag, dat ter vermindering van geheel andere gevolgen is verboden, dan kan de rechtsorde de wel of niet vergoeding dier schade als voor haar onverschillig beschouwen — dat zij dit doet, is juist de gedachte van de relativiteitsleer — maar wanneer schade wordt toegebracht

¹ Ook SUYLING, Inleiding II 2 n°. 528 ziet in het arrest (destijds het meest recente betreffende de relativiteitsleer) een belangrijke inperking dier leer. Het is geenszins uitgesloten, dat het dit ook werkelijk blijkt te zijn, alleen laat zich thans nog niet berekenen, in hoeverre. Het zal echter zeker goed zijn dit punt in het oog te houden!

² Dit merkte reeds VAN DER GRINTEN op (Onrechtmatige daad en schade, N. J. B. XIV, blz. 159 e. v., 179 e. v.; zie blz. 167).

op een wijze, die enkel en geheel door een bepaalde rechtsregeling mogelijk is gemaakt, zoodat die regeling dus als het ware tot het toebrengen dier schade misbruikt wordt, dan kan dit van het standpunt der rechtsorde moeilijk irrelevant zijn. Karakteristiek is ook, dat men in dit geval eigenlijk niet zeggen kan, of des burgemeesters gedrag met een geschreven dan wel met een ongeschreven norm in strijd komt. Men kan zoowel het verbod van détournement de pouvoir tot een afzonderlijken ongeschreven regel verheffen als meenen, dat het misbruiken van een wettelijken regel om schade toe te brengen dien regel zelf geweld aandoet. In dit geval volgde de Hoge Raad den laatsten gedachtengang.

Zoo opgevat betreft ook dit arrest een zeer bijzondere casuspositie. Toch valt omtrent het standpunt van den Hoogen Raad op ruimer gebied althans dit eruit te leeren, dat een enghartige toepassing der relativiteitsleer, waardoor de wettelijke regeling alleen tegen die schade bescherming zou verleen, met het oog waarop bepaaldelijk een voorschrift is gesteld en voor het overige voor het aannemen van een vergoedingsplicht van geen enkel belang zou zijn, niet bij dat standpunt past.

LANGEMEIJER.

(Slot volgt.)
